

گزیده‌ای از اسناد تاریخی شهر

بم

دکتر حسن کریمیان

مقدمه:

سند یعنی تکیه گاه و یا آنچه به وی پشت گذارند^(۱) آنچه بدان اعتماد کنند^(۲) از نظر حقوقی، سند عبارت است از هر نوشته‌ای که در مقام دعوی یا دفاع قابل استناد باشند^(۳) و سند تاریخی، نوشته‌ای است که در اثبات فرضیه تاریخی و یا باستان‌شناسی بتواند مورد استناد مورخ یا باستان‌شناس قرار گیرد.

آنچه در اینجا ارائه می‌شود، ده سند برگزیده از میان اسناد تاریخی شهر باستانی بم است، که به لحاظ اهمیتشان در تعیین روند مرمت ارگ بم و نیز تعیین طبقات اجتماعی ساکن در این شهر و سایر موارد مشابه، مورد توجه قرار گرفته‌اند.

این اسناد علاوه بر آنکه می‌توانند در بررسی تاریخ مرمت بخشهای باقیمانده شهر قدیم مورد استفاده قرار گیرند، گویای اهمیت ویژه قلعه باستانی بم در کنترل ناحیه جنوب شرق ایران نیز می‌باشند.

تعدادی از اسناد ارائه شده در این مقاله به اقدامات مرمتی ارگ بم توسط "بلدیه" (شهرداری) و مکاتبات مربوطه توسط حکمران کرمان و یا وزرای "داخله" (کشور) و "مالیه" (امور اقتصادی و دارایی) مرتبط می‌گردند.

تعدادی دیگر از این اسناد، به خلع ید نیروهای نظامی ارگ بم و تحویل آن به بلدیه شهر مربوط می‌باشند. سند دیگر معین می‌دارد که محوطه چهار قبرستان جداگانه در محدوده خارج از دیوار دفاعی شهر، به فروش رفته‌اند. آخر اینکه، در سواد حاکم فرمانروایی کرمان، به وجود طبقات اجتماعی مختلفی نظیر روحانیون و خوانین و در این استان اشاره شده است.

در معرفی هر سند، موضوع و نکته قابل توجه در آن بطور اختصار درج گردیده و از آنجا که تعدادی از اسناد ارائه شده به خط شکسته نستعلیق نگاشته شده‌اند، به منظور تسهیل در قرائت متن، نوشته کتابی آنها نیز در مقابلشان درج گردیده است. بعلاوه به منظور تسهیل در استفاده از آنها، برای سایر محققان، برگردان انگلیسی شان نیز با شماره‌های مشابه آورده شده است.

۱- لغتنامه دهخدا - انتشارات دانشگاه تهران - جلد ۸ - ص ۱۲۱۵۵

۲- فرهنگ فارسی معین - ذیل کلمه سند.

۳- فرهنگ اصطلاحات حقوقی - دکتر جعفر لنگرودی - انتشارات گنج دانش - ص ۳۶۳.

سند شماره: ۴۱۶-۲۴۰۰۵۰۵۶

موضوع: واگذاری قلعه حکومتی (ارگ) به شهرداری به منظور حفاظت و مرمت آن.
نکته: ارگ مذکور تا این زمان در اختیار نظامیان قرار داشته است.

تاریخ: ۲۰ بهمن ماه ۱۳۱۱
شماره: ۱۹۸۲۱/۳۹۶۶۳

المی

وزارت داخله

اداره انتخابات و امور بلد و صحی
دایره

وزارت جلیله مالیه

عطف بمرقومه نمره (۸۳۳۲) صادره از اداره کل خالصجات
راجع بمیدان ارگ بم زحمت افزا میشود که نظر وزارت داخله
در واگذاری محل مزبور بلدی به برای حفظ اثری است که در آنجا
موجود است و بلدی به هم قصد فروش آنجا را ندارد. خواهشمند
است قدغن فرمائید بنحویکه مرقوم شده است مراسم واگذاری آنجا
را بلدی به بم فراهم سازند. زار وزیر داخله

وزارت مالیه
شماره: ۲۹۷۹۰
تاریخ: ۱۳/۱/۳۱
وزیر مالیه
وزیر داخله
وزیر فرهنگ
وزیر معارف
وزیر عدالت
وزیر اسرار
وزیر صنایع
وزیر راه
وزیر کسب و تجارت
وزیر معادن
وزیر امور خارجه
وزیر نظامی
وزیر آسایش
وزیر بهداشت
وزیر امور محلی
وزیر امور اوقاف
وزیر امور عسکریه
وزیر امور مالیات
وزیر امور دارایی
وزیر امور حقوقی
وزیر امور فقهی
وزیر امور علمی
وزیر امور فرهنگی
وزیر امور اجتماعی
وزیر امور اقتصادی
وزیر امور سیاسی
وزیر امور نظامی
وزیر امور دیپلماتیک
وزیر امور اطلاعات
وزیر امور ارتباطات
وزیر امور مطبوعاتی
وزیر امور سینمایی
وزیر امور تئاتری
وزیر امور ورزشی
وزیر امور گردشگری
وزیر امور میراث فرهنگی
وزیر امور صنایع دستی
وزیر امور صنایع معدنی
وزیر امور صنایع نساجی
وزیر امور صنایع چرمی
وزیر امور صنایع غذایی
وزیر امور صنایع نساجی
وزیر امور صنایع چرمی
وزیر امور صنایع غذایی
وزیر امور صنایع نساجی
وزیر امور صنایع چرمی
وزیر امور صنایع غذایی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
IRAN NATIONAL ARCHIVES

سند شماره: ۴۱۶-۲۴۰۰۵۰۵۷

موضوع: واگذاری قلعه حکومتی (ارگ) به شهرداری بيم منظور حفاظت و مرمت آن.
نکته: ارگ مذکور تا اين زمان در اختيار نظاميان قرار داشته است.

وزارت داخله

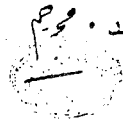
اداره انتخابات و امور بيلد و وصحي

دايره

تاريخ: ۳ بهمن ۱۳۰۲
نمره: ۵۷۰۸
۹۰۱۲

وزارت جليله ماليه

د ر شهر بيم محوطه ايست موسوم بسارك كه از ابلنيه آن مختصري باقى ماند ه وه بيت تفتيشيه د رسافرت به بيم بيلديه آنجا دستور داده اند كه بنام حفظ آثار قديمه تعميرات باقى ماند ه بناى آنجا را نمود ه در حفاظت آن مراقبت نمايند نظر باینكه ماليه محوطه مزبور را ملك دولت دانسته و تا موقعى كه قرار واگذارى آن بيلديه داده نشده است نميتواند اقدامات و تصرفاتى بكند . خوا هشتمند است قدغن فرمائيد در حدود مقررات قانون ۱۶ بهمن ماه ۱۳۰۷ مراسم واگذارى آن بيلديه بيم فراهم گرد كه بيلديه هم در تعمير و حفاظت آن اقدام كند .

د ر وزير
۱۳۰۲/۱۱/۱۴
رض
۱۳۰۲/۱۱

د ر و د بيلديه وزارت ماليه
تاريخ: ۳ بهمن ۱۳۰۲
۱۳۰۲/۱۱/۱۴

۱۳۰۲/۱۱/۱۴
۷۵۵۷
۲۰۵۵۷

مخازن اسناد قى ايران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

سند شماره: ۴۱۶-۲۴۰۰۵۰۵۷

موضوع: واگذاری قلعه حکومتی (ارگ) به شهرداری به منظور حفاظت و مرمت آن.
نکته: این سند نشان دهنده اولین اقدام رسمی حکومت مرکزی در مرمت آثار فرهنگی است.

۵۰۳-۵۰۳

وزارت مالیه

اداره ۷۰۲
۱۹

سواد تصویب نامه - شماره ۳۰۰۰ مورخه ۲۵-۱۰-۱۳۱۳ وزارت مالیه که اصل آن شماره ۴۱۱۰۴ ثبت شد

اجرا شود. محمود بدر
(۱۳۱۳-۱۰-۲۶)

وزارت تجلیله مالیه

هیئت وزراء در جلسه ۲۲ دیماه ۱۳۱۳ بر طبق پیشنهاد وزارت مالیه تصویب نمودند که محوطه ارگ
بیم واقع در ایالت کرمان که مساحت آن در حدود ۳۲۰۰۰۰ ذرع مربع تخمین گردیده و ضرورت
احتیاج دوایر دولتی نیست به منظور حفظ آثار قدیمه بیلدیه شهرم واگذار شود.
تصویب نامه در تائینه ریاست وزراء ضبط است. رئیس الوزراء

سواد مطابق اصل است.
وزارت مالیه
۲۶ قمر ضبط
۱۳۱۳

سواد برای اطلاع اداره کل تصحیحات ارسال میشود.

رئیس تائینه وزارت تجلیله محمد حجازی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
۲۱

محمد حجازی

محمد حجازی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES
۲۹۱۲

سند شماره: ۲۴۶۰۴-۲۹۳۰۰۳۰۱۲

موضوع: حکم فرمانروایی یکی از حکام کرمان از طرف دربار قاجار

نکته: در بخش پایانی این حکم به وجود طبقات اجتماعی در کرمان اشاره شده و از دو طبقه روحانیون و خانها که به نظر می رسد صاحب نفوذتر از سایر طبقات بوده اند نیز نام برده شده است.

وزارت داخله

ایالت خراسان

شماره ۷۴۸۷
سرادق علمکده کتک
مرکز ۳ حوت ۱۳۰۱

در این موقع که در این حکومت سوارخانه کهنه با امور تدارک لازم می شود

اینجا رسیدگی نمودیم و از جهت امور بی اوردن و رفاه ایالت

مقرر می نمایم لهذا از این جهت است که در این طرف

شما هرگاه معذور بودید که از این جهت طرف ایالت

از حضرت می شنیدیم که در این جهت

و در این جهت معذور بودید که در این جهت

سعد و امورات از این جهت معذور بودید که در این جهت

که در این جهت معذور بودید که در این جهت

طبق حکم راجع به این جهت معذور بودید که در این جهت

این حکم در این جهت معذور بودید که در این جهت

و در این جهت معذور بودید که در این جهت

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
IRAN NATIONAL ARCHIVES

سند شماره: ۶۱۹-۲۹۳۰۰۶۰۶۰

موضوع: ایجاد امنیت و آسایش برای زرتشتیان مقیم بم

نکته: این سند مؤید آن است که زرتشتیان بم به عنوان یکی از طبقات اجتماعی ساکن در این شهر از زمان سقوط ساسانیان تاکنون حضور مستمر خود را حفظ نموده‌اند.

تاریخ: ۱۳۲۲
 شماره: ۸۴۳۷
 پیوست: ۱
 وزارت کشور
 اداره دفتر وزارت
 دایره:

اداره شهربانی کل کشور

بظوریکه ازیم شکایت شده است چند نفر متهم بر زرد شتیم با کله
 مشغول کسب و اد و ستد خود هستند شده اند. لازم است فوراً
 بشهربانی بم دستور دهید که هرگونه اقدامی را که برای تأمین امنیت
 و آسایش اهالی و جلوگیری از سوء نیت مختل کنندگان آرامش باشند
 بلا تأخیر بعمل آورد و چنانچه برای تأمین این مقصود احتیاج به
 استعانت از قوای زانندارم باشد فوراً از قوای مزبور استناد کنند
 با اداره کل زانندارمری دستور داده شده است که در این باب همه
 گونه مساعدت بعمل آورد. ضمناً از نتیجه اقدامات خود وزارت
 کشور را مستحضرنمائید.

وزیر کشور

۱۳۲۳/۵/۳۵

رونوشت شرح فوق برای اطلاع و اقدام بژاندارمری کل کشور فرستاده
 میشود که دستور لازم تلگرافی بفراندارمری بم در زمینه تشریح
 مساعی با شهربانی صادر و نتیجه را بوزارت کشور اطلاع دهند.
 وزیر کشور

IRAN NATIONAL ARCHIVES

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

سند شماره: ۶۱۷-۲۹۳۰۰۱۲۰۳

موضوع: کشف مقداری سکه‌های قدیمی در منطقه کران خواست بم.

است

اداره کل باستانشناسی

شماره

تاریخ

وزارت فرهنگ

۵۷۷

۴۱، ۲۷

اداره فرهنگ کرمان

رونوشت نامه شماره ۳۴/۱/۱۷-۲۷۳۰ وزارت

کنسور راجع بکشف مقداری سکه‌های قدیمی در (کران خواست)

بمضمیمه ارسال میگردد خواهشمند است در این باب تحقیقات

لازم معمول داشته و از نتیجه اداره کل باستانشناسی رامستحضر

فرمایند.

رئیس اداره کل باستانشناسی

۱۴۴

۳۴/۱/۲۴

رونوشت عطف بنامه شماره ۳۴/۱/۱۷-۲۷۳۰ جهت اطلاع

اداره آمار و بررسیهای وزارت کنسور ارسال میگردد.

رئیس اداره کل باستانشناسی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
IRAN NATIONAL ARCHIVES

۵
۴
۳
۲
۱

۴۹۹۰

۱۳/۱/۲۷

۵۷۳
۳۴/۱/۲۷